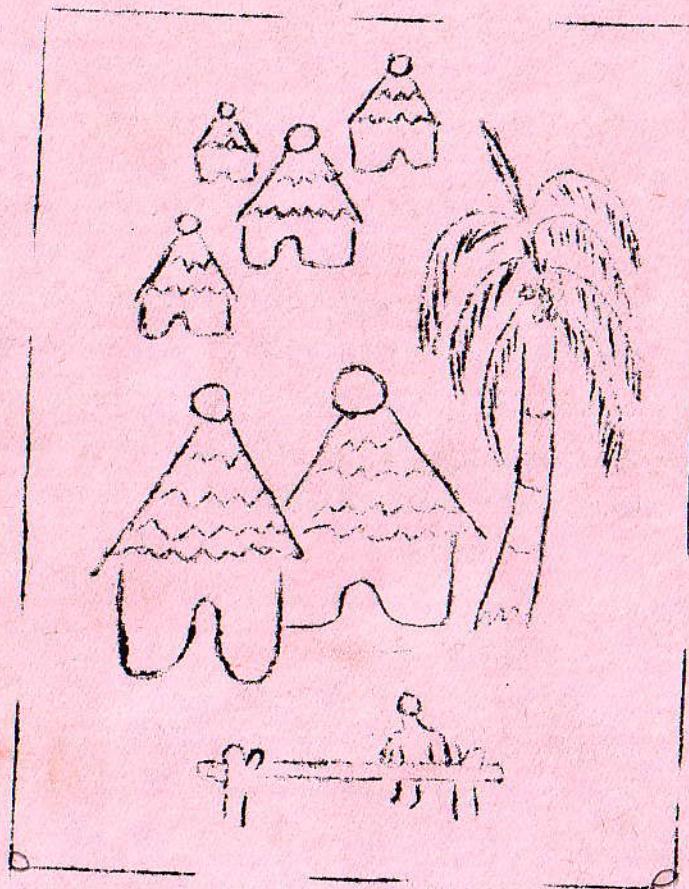

50 Frs.

Komá

Sokodé, 1991

Komá kutoluú

Komá ñba waagálíná Taabáalú ge, bajaa ge Gadawú. Kúboní Gadawú-dés sím-wóró né, idés bíyá noódoozo waagágúrvú Taabáalú kisoó-daá bokóni bosúu Kpangalam. Bows ñna né, kisoó tímérs ge bánlám. Badaá kúboní ge bányaá sisi: Mojolobó Wúro Dáam.

Tóo, wírs nedére bojoočiné, nge newáa lééní waagúrvú bedés kisoó né, baagáná dídáars, nge dídáars dím dívlá wa kazoo. Baagábi né, nge beeveéeri baqawaalu sisi: benbé baagáná dídáars nedére na wísi daagali idé fárándí, dílé tmú dívlá bem kazoo, bélé né, benbé bánbisi ñna. Ñna ge baabáázi kéréézé lám. Bánlám tímérs bíté iṣi bekégbé Kpangalam daamíja-dó né, na lawutáá ñni ukájaa táchawú fáádi ikoná yaná Kpangalam aláa dígaals dináa, na buco kínvém téeré né, bamu kídiim balá sontó na babisi tímérs.

Bujoočo bujoočo né, baagbírlí bekpé ñna. Biiyéle aláa wóngoni iṣi bobózú fáádi-dó né, nyánni sisi: kúboní Caá fáádi ni, na befééeri we sisi: ilé weegbé idés. Caá fáádi ge bùjáñ bùbisi bányaá sisi: Caaváádi hálí na sinje.

Toožo ñni ge bányaá sisi: Wúro Ifa. Wírs bujoočo né, ilé dwdó waagágúrvú kisoó né, sááti wenki waadála deeli né, nge waana ko-

míni fáya ndi siyées, weegili bñli yi né, kauyu né, nge woogóni ikpára komuú kúboní nakíri-de idóo. Buuga né, báa sááti wenki ge weegédés kisoo, nna ge wóngoni idóo. Nna waaján búlá yi kazoo, biiyéle wírs waabísl né, nge weegéveeri i dawaalu sisí: umú waagáná qidáare na núvñi kí-diiwú-dó, belé né, umú wánbisí nna.

Wúro Ifa umú woogóni na isúu komuú kím kideszí né, idomooná naáru. Iwe nna né, kisoo tímére ge wánlám, búka wánvarím qvdo. Sááti nakíri né, igoobíya biya wenbá bongoni i jó né, belé qvdo baana qidáare-dés kazoo né, belé qvdo baagbíslí bekégbe i jó. Biiyéle téédi wooyóózi dasam. Buuga né, a weení waagágúrú báa lé né, sisí: ménqesé komuú-dés. Téédi qoomíni weeyéle baaján babíslá nna bányaá sisí: Komá hálí na sinje.

Doo caanawó bujoo né, kúbonáa waasi wenbi bányaá bi sisí: kowúrcó né, káma, kúboní ge belé bánlanaa tímére. Téédi qoomíni weeyéle belé baalá asésí batílí kowúrcó-dés cáádi, káma, booyúu batílí sisí: qii ws kowúrcó-daá. A biegés nebárs woogóyoo, bónyuú ws bebelí kumáre. Bedés lomaazé amú aayéle boogbóo wúro Ifa weení weegédé ws níbááwu né basí bedés wúro kadaa hní.

Kowurobóóni natíls ge Komá téédi-daá:
1.) Wúro Ifa-dés 2). Wúro Agirinyá-dés.

Bányaá lələeqdó səsi: Wúro Ayéva dó né,
 anasáárá-dés nymáádu-daá ge waab̄sıná bülé,
 ánta, doo caanawú kúbonáa-jó né, Wúro Ifá
 ge belé bányaá.

Wúrowá wenbá bénqii, Komá kowúrco hálı̄
 ngbóo ngón̄ sinjé né ndó, báa awéni na idés
 kowúrobcoowú:

1). Wúro Ayéva	Wúro Ayéva-dés
2). Wúro Agirenyá	Wúro Agirenyá-dés
3). Wúro Akoríko	Wúro Agirenyá-dés
4). Wúro Aguđa	Wúro Agirenyá-dés
5). Wúro Táág'bá	Wúro Ayéva-dés
6). Wúro Jeliba	Wúro Agirenyá-dés
7). Wúro Sákari	Wúro Agirenyá-dés
8). Wúro Kabujíya	Wúro Agirenyá-dés
9). Wúro Caá-Đigbereskú	Wúro Ayéva-dés
10). Wúro Ísifu	Wúro Ayéva-dés
11). Wúro Fúúqu	Wúro Ayéva-dés

Barña badaá, wenbá beedi Wúro Isóo, Cáawó-jó
 kowúrco kúbońga né ndó:

- 1). Wúro Akoríko
- 2). Wúro Ísifu
- 3). Wúro Fúúqu

Belé umú badaá qvđo né, Wúro Akoríko-dés kowúrco
 waala ná dóni, káma, ilé idés qii-daá ge
 iráa-dés yám waagba bútulú. Bidés sááti né,
 Jááma tókoni tá. Wúro Akoríko wényelii ge bán-

gagbáa tráa bányáam, wenbi dé woodó né, bulé
bínlám kv, naáru féyé wéngbezii.

Faránsi táz-daá gs wúro ísifu woogbóo ko-wúroo. Bulé bídés sáati né, anasáárá-dés kpíná
suvti waaga ná. A bigées anasáárá woogóni téédu-
-daá, wúro wánluzéi tráa gs basúv idés kpíná
boboná ýi lénlé wéndés né. Tráa waazúv kpíná
Komá hálé Hlangú, basúv kpíná Komá hálé Ata-
kpaáme. A dé wahála, caanawú, kúbonáa waana
wahála.

Bányáá duđo sis: wasiika né, anasáárá-
-dés tákarađá gs bigées. A bigées külé kúrgóni
téédu-daá, kúmooná wúro, ngs kudés níbááwu
waabíni, deníka gs bánjáádu, befés ke buka bo-
kpóo tákarađá kum bels ína, na buco bokpóo ki
becéle naárv tóki deníka-daá, káma kukóni kv-
kódu roozé né nbulé, na bulé budúv iboná ki
le kündés né.

Komá tñja tñja gs kpedí ngázícná Foozowú
na wís qaaqazalađé, ngógbóo Jááma qibimbiđé
kagbáa-daá hálé Kpangalam, na nbis ngábárásína
Kadambara.

Wúro tsóo-dés síčdu né, doo caanawá né,
Lóna-dés níba wánzu kv, Nowowá nbulé. Belé ba-
diúná Dáárwá, káma, boogógbóná we Foozowú
bokóná bójó komini-komini, naaní gs boomóo bafa
we qidáars céle-dé, lénlé bozuwáa dó né. Céle-
de gs bürjén bürsí bányáá sis: Caluvú.

Wenbi biiyéle gs Móóláwá wæslées kowúrœo-dés síldi Lónja-dés nba-jó né gs sis: Lónja-dés fin naárv waada ná Móólá naárv qæslú icáa. Buduná Móóláwá woogbóo kedés síldi becéle Sáálím-dés nba. Sáálím-dés nba woogbóo ná becéle bogooobiya Ðáárúwá Calvú nba, kána, Sáálím-dés nba wená laadóo báñyám. Lénlé Calvú nba woogbóo Wúro tsóo-dés síldi né nbilé. Amá, beggbowú síldi Kpárátáawó na Komá gs báñzíi. Wenbi biiyéle gs Móóláwá woogbóo Wúro tsóo-dés síldi becéle nábárs né gs sis: a bigées miriké kóówu kúdqum caáwu kúdqum gs minyóo, asée agbarawa fin naárv ikon ná icost mili na buçóo déyi-déyi.

Tóo, biiyéle hál na sinje, Lónja-dés nba féyina cosirú, bslé báñzíi ku badi kowúrœo.

Komá-dés tóm fúúdi né, atenées na álaamis ge wúro Isifu waaluzí bányuvú tóm. Doo buljoo caanawú né, bédés wíre né, kpokpo-daá gs kúbonáa wéndfi sawúra, dugoré kuruudé-daá nbilé, naaní bomóo bakázvu dugoré kúbonde-daá. Sandúv na Kpégbaasi, wúro tsóo-dés feredáa nbilé. Sandúv wóndeki ku wúro tsóo-dés kpelé na paapa, bulga Kpégbaasi né, ulé wéngeszi ku wúro tsóo-dés ηmatüre wénveerim zamóo. Doo caanawú né, Sibaabi wéndés ku yooráa níbááwu, tsóója kúboní nbilé.

Belé bowóró ge séémásı wɔɔgónı. Kpárátáawú wúro Jébó awénja-dúv wɔɔgógbóóná belé. Belé bęgęs yoóráa ge fáya nba. Belé báñzıńnáa ku wúro lı́sőo téédi qokı. Báa lé ge beedíri Séémásı, bukááta wángazím ge.

- Lizásı nasúnuwá ge Komá téédi-daá:

- Séérı: Komá-dées lı́zóo kááqıs n̄ga nbılé. Doo caanawú ge séérı dı́m dı́vunws. Naanı na téédi isúu né, dı́lęs ge baalaná tı́mérę. Biiyéle a bęgęs boógbóo dı́dées qenıka ge baaqı nimíni, bı́dées nı́voowú né, dóm feyı, bótı wánjaarı tráa ge, káma, lı́zóo kam kedées sőózı nbılé. Kelé kénverrii téédi-dées alaafıya-dı. Bánlaá ke kelimbıré kúfuluñıdęs, fée kúfuluñı, na batá dę keteyıkká kúfuluñıdęs.

- Caá-Buruú: Cala Lááwı-biya Caá séyi-dées nba tı́ná kelé. Kelé kónqowúv kudomıńı téédi-daá, bı́ka tı́cósı alaafıya, tééwı tıńı kazóo, kı́qıim vlá fásı-daá, lurıvı tı́kónı. Báa takáásı wenki wáimám ku tró, nge waagádala nna, bukááta wánzım. Kelé kogows Sı́yáarı ge, Gána-daá nbılé, bı́ka kogutoluú duqı ws Komá cé, kúbonı Caá Yańdu-dées.

Doo caanawú né, a bęgęs téédi na téédi bónyoó, ngs Cala hnı waadala lı́sın, yowú kı́m, asée kı́dęs. Cala qenı tánlı́ yém, asée lı́zırs weezęs. A ngú bı́lę ge yoóráa teyéle, ngs baagálızı Cala qenı, báa bujı́sı mı́nı, asée yowú weezęs,

káma, Caá-Buruú ge lizásí ríja-dés kúboní.
Kéle né, bánlaá ke kelimbiré kúfulvúmds yáá
návu kúfulvúm.

- Betirewá: Belé begées nyirítí natíls ge.
Naárv ge beediná buwá-daá iisi: balá yi sáózi,
bulé ge bányaá tem-daá sisí: boto yi buwá,
ngs lím weedi yi. Sáati wenki woogóm uálíi
né, ugodókíná nyirítí natíls búngolum: Beti-
rewá nbulé. Belé né, a bigées kídiim kífalim
waalíi, asée baálá bi basvúná ws. Belé qvdo
bénverii téédi-do, bika tucóo alaaafíya, téé-
wu iñi každo, kídiim ilá fásí-daá. Kelimbiré
kúfulvúmds yáá fée kúfulvúm ge bánlaá belé.

- Caacúrvú: Kéle kegées nyiruvú qvdo ge. A bu-
gées iisi kawíli kíwílvu, bánnáa qomáa kíkpadaa
na caálísi téédi-daá. Kéle kádanjaa bengbés
qamíni kífumutí-dés káázi. Caacúrvú qvdo wén-
verii téédi-do, bika tucóo alaaafíya. Bánlaá
ke kelimbiré báa wendé qabáníná kíseemds,
baláa ke súu qvdo.

- Wékpéewú: Lizóo kam kegées güuni ge, bika-
kuwe láawu-daá. Doo caanawú né, a boobó láá-
wu kíni kídaá ngs baaláa-ke, hna ge bánpah bedi
kídiim bím bíté. Kegbém-daá né, naárv téngisi
iñoró, báa woogózoo nabúrvu-do, idandabísi.. A
ngú bulé ge weegizi ibísi, a idakáná güuni,
wánganáa maari, na iña kílé bafaná qamá iżá.
Lizásuwá ríja-daá né, Wékpéewú cão qóni, kámá,

kénverii igbáma-do ge, bùka bekiliná foó láwura na alaaafíya. Bánlaá ke nám abaalú, baláa ks kelimbíré báa wendé qabáñiná kíssesmde.

Kangara: Külé kigés bukááta ge baalá bebi. A bugés nowéyawá nyazi kudomíní waazúu téédi-daá, wúró wénýelíi ge tráa réja iqv liideé bamu nám, na botúu ks balára bamiliná téédi, bùka biya wóngoo bónyowúu ks bó aleesiyoo, kpoo nbó. A bugés baalá bulé, téédi wóndocowúu alaaafíya. Kelimbíré kúfuluñde ge bánláá külé.

Komá móóláwá wenbá baduñá téédi né babaa-sí, dánnáa séédiwá ndu ndu:

Lááwu-biya	Kóóliwá	Luwóowá
Dáárúwá	Lááréwá	Nántowá
Níncéwá	Díkésníwá	Bóódewá
Kpandíwá	Sandówá	

Komá móóláwá yídábuvwá ge bándarí sisi:
- Séérëwewá - Géngéngwewá - Wúro Alaázi
- Géngéng wángbáa malááti - Akpáákú tatála baa-dv káázi.

Doo caanawú né, Komá kiyaku wánýanáa kejiká wíre ge. Bulé bidéé wíre né, naáru tónbolí deeli, báa awéni ws kiyaku-daá ge wónnyoo sulúm. Anasáará-dés mará-daá ge baazí atenéés na alaa-mési léléedó. Biyyélé háli na sinje, báa bukáá-ta wenki ge urú wéná isi balá yi Komá, asée kejiká wíre.

Tóo, wenbí Komá-dés yáásí kés bi né nbulé.

Mogoobiya aláa na abaaláa Tem kalaqáa,
tákaradá kuna kugées kúnvulisi qáázá-dó ge.
Kínwülí dáa caanadóm wentí doo qájaájaanáa
waalá bù ge qédées tsevülásu woozúu susuwúu
nés.

Amá, dénveerim mi sisi: téédi eko ge
qáñbützi qñymáa. Bulé né, a weení nyi sisi:
wená bidées izáfúlúde téédi- natúru-roozé
né, wánbutzi ikánmaa dáa wentí turéna tuwe
né, buka qibützi qnyóózi qilá nñináa
tuiganáa dánlám ti né.

Mugoobú Caagbara Scoll Ngoobú

"Histoire du village de Koma".

1ère édition 1er tirage Septembre 1991.
(250 expl.)

Imprimé par EDITEM B.P. 171 Sokodé.

N° d'impression 13

Dépôt légal 3ème trimestre 1991.